

תוכן עניינים

1. מבוא	3
2. רקע תיאורטי	4
השתתפות אזרחית ומעורבות פוליטית	4
השתתפות פוליטית וטכנולוגיה	5
ממשל זמין	6
ממשל זמין ורמת האמון בממשל	7
השתתפות פוליטית אלקטרונית, דרך מערכות הממשל הזמין	8
3. מתודולוגיה	9
כלי המחקר	9
הגדרת משתני המחקר	10
אופרציונליזציה של משתני המחקר	10
4. ממצאי המחקר	12
5. דיון ומסקנות	13
ממצאי המחקר	13
ממשל זמין ועקרונות הדמוקרטיה ההשתתפותית	14
ממשל זמין : החסמים והקשיים במעלה הדרך	14
לסיכום	15
6. רשימת מקורות	16

1. מבוא

מעורבות אזרחית בתהליכי הממשל מעודדת לרוב על ידי אנשי אקדמיה וארגונים מקצועיים, ומהווה, בייחוד בשנים האחרונות, נושא פופולארי לדיון ולמחקר. חלק ניכר מהפצת הרעיונות של הגברת ההשתתפות הציבורית בפוליטיקה ובקבלת ההחלטות מגיע מן הזירה האמריקאית, ורווחת הדעה כי עירוב האזרחים בתהליכי הממשל מושרשת בתרבות הפוליטית האמריקאית ובמסורת הג'פרסונית שלה. ג'פרסון דגל ברעיון של ממשלה 'מלמטה למעלה' על בסיס מקומי, הנענית לאזרחיה, וראה באפתיה ובאדישות של האזרחים כמסוכנת לבריאות האזרחית הציבורית. יש מעט מחלוקת בנוגע לכך שהציבור צריך להיות בעל הזדמנות להשפיע על פעולות הממשלה. בין אם הציבור מנצל הזדמנות זו אם לאו, שמירה על זמינותה של האפשרות היא חשובה ביותר במדינה דמוקרטית. השתתפות אזרחית, על כן, נחשבת לבעלת ערך ומועילה לתהליכי הממשל (Bernier, 2001).

בשנים האחרונות, הולכות ומתפתחות מספר תפיסות בעולם, המעודדות שימוש בכלים מקוונים להגברת מעורבות התושבים בתהליכי קביעת המדיניות. הכינוי המאגד את כלל התפיסות, הגישות והניסיונות הללו הוא 'ממשל זמין' (E-Government), או בתרגום מילולי 'ממשל אלקטרוני'. וכך, ממשלות ברחבי העולם עומדות מול האתגר והצורך להמציא את מערכות הממשל מחדש, כדי לספק שירותים יעילים ואפקטיביים ומידע מהימן באמצעות טכנולוגיות מידע ותקשורת. התפתחותן של טכנולוגיות אלו זירזה והובילה להופעתו של הממשל הזמין.

ממשל זמין מוגדר לרוב כדרך עבור הממשלות להשתמש במידע ובטכנולוגיות החדשניות ביותר, במיוחד באינטרנט, כדי לספק לאזרחים ולעסקים גישה נוחה לשירותים ולמידע ממשלתיים, לשפר את איכות השירות ולספק הזדמנויות להשתתף במוסדות ובתהליכים הדמוקרטיים. וכך, אחד ההיבטים החשובים ביותר של הממשל הזמין, ואחת הפונקציות שהוא ממלא, הוא לקרב בין האזרחים לממשלותיהם, ברמה המקומית וברמה הלאומית כאחת (Fang, 2002).

מטרתו של מחקר זה הינה השפעתה של נוכחותו של הממשל הזמין על רמת ההשתתפות והמעורבות של אזרחים ברמת השלטון המקומי. שאלת המחקר, לפיכך, הינה: **כיצד משפיעה נוכחותו של הממשל הזמין על רמת ההשתתפות והמעורבות המקומית של אזרחים?** הניסיון לענות על שאלה זו יבוצע באמצעות שיטת מחדר כמותנית- ניתוח נתונים של תשובות משאלון שחולק. השערת המחקר הינה, שנוכחותו של הממשל הזמין משפיעה על רמת ההשתתפות באופן חיובי.

הפרק הבא בעבודה יהווה הרקע התיאורטי שלה, בו נציג את התיאוריות והמושגים בהם נשתמש במחקר, כמו גם סקירה ספרותית של מחקרים נוספים בנושא. הפרק השלישי הוא פרק המתודולוגיה, בו תוצגנה שיטת המחקר, כלי המחקר והגדרות המחקר. בפרק הרביעי יוצגו ממצאי המחקר, ובפרק החמישי נדון בהם, וננסח את מסקנות המחקר, שיהיו את התשובה לשאלה שהוצגה בתחילתו.

2. רקע תיאורטי

השתתפות אזרחית ומעורבות פוליטית

בתחילת שנות ה-1980, החוקר יונג'י מאסודה (Yoneji Masuda) טען כי הקשיים הטכניים שהיו קיימים עד כה, והפכו את הרעיון של השתתפות מספר רב של אזרחים בקביעת המדיניות לבלתי ישים, נפתרו למעשה ואינם עוד. כיוון שאין עוד בנמצא מחסומים בפני מעורבות אזרחית, מדינות המאמצות את עידן המידע יכולות לנוע לכיוון של דמוקרטיה השתתפותית. רעיון זה הוביל את מאסודה לניסוח ששת העקרונות של השתתפות פוליטית בחברת-מידע. עקרונות אלו ישמשו אותנו במחקר זה, לפחות בחלקם, ועל כן מן הראוי לפרטם:

1. על כל האזרחים, או לפחות חלק ניכר מהם, להשתתף בקבלת ההחלטות.
2. רוח הסינרגיה והעזרה ההדדית צריכה לחלחל למערכת כולה.
3. כל המידע הרלוונטי צריך להיות זמין לציבור.
4. כל היתרונות שהושגו וכל הקורבנות שהועמדו על ידי האזרחים, צריכים להתחלק ביניהם באופן שווה.
5. פתרון לבעיה שבמחלוקת, צריך להיות מושג בדרך של שכנוע והסכמה.
6. לאחר שהוסכם על הפתרון, על כל האזרחים לשתף פעולה ולהשתתף ביישומו (Chadwick & May, 2003).

עקרונותיו של מאסודה עלולים להיראות תמימים, או לכל הפחות כמקדימים את זמנם. תמונת המצב העולה ממחקרים שונים בתחום המעורבות הפוליטית מראה תמונה פחות אופטימית. כך במקרים של תכניות ממשליות לנגישות אזרחית מוגברת לתהליכי ההתייעצות בנוגע למדיניות, ישנו ספק באשר להאם תכניות אלה אכן מקדמות בסופו של דבר אחריות ודין וחשבון דמוקרטי. נטען כי למרות שהתכניות עשויות לייסד קשרים חדשים בין הממשל לבין קבוצות ואנשים בקהילה, הן יספקו שליטה קהילתית מקומית מועטה בנוגע לקביעת המדיניות עצמה (Chandler, 2000).

כמו כן, יש צורך להכיר בכך שישנו מתח מובנה בין הגברת ההשתתפות הציבורית כמטרה שיש לשאוף לה, לבין אדישותו של הציבור. השתתפות הציבור נוסה להיות חלקית ביותר ומוטה לטובתם של אינטרסים מסוימים, סקטוריאליים. בנוסף, יש לה עלויות. השתתפות ציבורית עולה כסף, ומאריכה את משך התארכותם של התהליכים הממשלתיים (Wilson, 1999).

מחקר אודות מעורבות אזרחית פעילה בתהליכי קביעת המדיניות, בתחום ומקום מוגדר, הוא מחקרו של ברנר (Bernier, 2001), העוסק בחוק בצפון קרוליינה הנוגע להשתתפות ומעורבות של האזרחים בתהליך התקצוב. החלטות תקצוב הן, מטבען, החלטות מפתח במדיניות ציבורית, ועל כן עשויות להוות הזדמנות חשובה להשתתפות אזרחית משמעותית ופעילה, כאשר הדבר מתאפשר.